

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Рада молодих учених
Миронівський інститут пшениці імені В. М. Ремесла НААН України
Український інститут експертизи сортів рослин

Селекція, генетика, сортівипробування та агротехнології культурних рослин: виклики та перспективи

**Матеріали
XIII Міжнародної науково-практичної конференції
молодих вчених і спеціалістів**

(25 квітня 2025 р., с. Центральне)

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Рада молодих учених

Миронівський інститут пшениці імені В. М. Ремесла НААН України
Український інститут експертизи сортів рослин

Селекція, генетика, сортовипробування та агротехнології культурних рослин: виклики та перспективи

Матеріали

XIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і спеціалістів
(25 квітня 2025 р., с. Центральне)

MINISTRY OF AGRARIAN POLICY AND FOOD OF UKRAINE

THE NATIONAL ACADEMY OF AGRARIAN SCIENCES OF UKRAINE

Young Scientists Council
The V.M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat NAAS of Ukraine
Ukrainian Institute for Plant Variety Examination

Breeding, Genetics, Variety Testing and Agrotechnology of Crops: Challenges and Prospects

Book of proceedings
XIII International applied science conference of young scientists and experts
(April 25, 2025, the village of Tsentralne, Kyiv region, Ukraine)

УДК 633.631.52

Селекція, генетика, сортовипробування та агротехнології культурних рослин: виклики та перспективи: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і спеціалістів (25 квітня 2025 р., с. Центральне, Київська обл., Україна) / НААН, МІП ім. В. М. Ремесла, М-во аграр. політики та прод. України, Укр. ін-т експертизи сортів рослин. Електронний ресурс: <http://confer.uiesr.sops.gov.ua/>, 2025. – 124 с.

У збірнику опубліковано матеріали доповідей учасників XIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і спеціалістів «Селекція, генетика, сортовипробування та агротехнології культурних рослин: виклики та перспективи». Висвітлено теоретичні та практичні питання, пов'язані із сучасними проблемами селекції та насінництва, генетики й фізіології рослин, захисту рослин, землеробства та біотехнології рослин.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, аспірантів та студентів ВНЗ аграрного профілю, спеціалістів сільського господарства тощо.

UDC 633.631.52

Breeding, genetics, variety testing and agrotechnology of crops: challenges and prospects: Book of proceedings XIII Applied science international conference of young scientists and experts (April 25, 2025, the village of Tsentralne, Kyiv region, Ukraine) / NAAS, The V.M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat, Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, Ukrainian Institute for Plant Variety Examination. URL: <http://confer.uisr.sops.gov.ua/>, 2025. – 124 p.

The book of proceeding contains materials of the reports of the participants of the XIII Applied science international conference of young scientists and experts «Breeding, genetics, variety testing and agrotechnology of crops: challenges and prospects». The theoretical and practical issues which are related to current problems of breeding and seed production, plant genetics and physiology, plant protection, agriculture and biotechnology of plants are presented.

The book of proceeding is intended for researches, teachers, postgraduates and students of agricultural institutions, agricultural specialists, etc.

Організаційний комітет:

Голова оргкомітету:

Демидов О. А. д. с.-г. н., с.н.с., професор, академік НААН, директор Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України

Мельник С. І. д. е. н., професор директор Українського інституту експертизи сортів рослин

Члени оргкомітету:

Присяжнюк Л. М. к. с.-г. н., с.н.с., заступник директора з наукової роботи Українського інституту експертизи сортів рослин

Кириленко В. В. к. с.-г. н., с.н.с., заступник директора з наукової роботи Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України

Близнюк Б. В. кандидат с.-г. наук, голова Ради молодих вчених Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України

Данюк Ю. С. доктор філософії, голова Ради молодих вчених Українського інституту експертизи сортів рослин

Кузьменко Є. А. к. с.-г. н., секретар Ради молодих вчених Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України

Безпрозвана І. В. заступник голови Ради молодих вчених Українського інституту експертизи сортів рослин

Топчій О. В. к. с.-г. н., секретар Ради молодих вчених Українського інституту експертизи сортів рослин

Organizing committee:

Heads of committee

Oleksandr DEMYDOV Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Academician of NAAS, Director of The V. M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat

Serhii MELNYK Doctor of Economic Sciences, Professor, Director of Ukrainian Institute for Plant Variety Examination

Members of committee

Larysa PRYSIAZHNIUK PhD in Agricultural Sciences, Senior Researcher, Deputy Director of Science Work, Ukrainian Institute for Plant Variety Examination

Vira KYRYLENKO Doctor of Agricultural Sciences, Senior Researcher, Deputy Director of Science Work of The V. M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat

Bohdana BLYZNIUK PhD in Agricultural Sciences, Head of Young Scientists Council of The V. M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat

Yurii DANIUK Doctor of Philosophy, Head of Young Scientists Council of Ukrainian Institute for Plant Variety Examination

Yevhenii KUZMENKO PhD in Agricultural Sciences, Secretary of Young Scientists Council of The V. M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat

Iryna BEZPROZVANA Deputy Head of Young Scientists Council of Ukrainian Institute for Plant Variety Examination

Oksana TOPCHII PhD in Agricultural Sciences, secretary of Young Scientists Council of Ukrainian Institute for Plant Variety Examination

ЗМІСТ

10	Borysenko V. V. THE EFFICIENCY OF SUNFLOWER GROWING DEPENDS ON VARIOUS METHODS OF BASIC SOIL CULTIVATION IN THE CONDITIONS OF THE RIGHT-BANK FOREST-STEP OF UKRAINE	28
11	Dubovyk N., Kyrylenko V., Humenyuk O., Sabadyn V., Kumanska Yu., Sidorova I. TRANSGRESSION AND INHERITANCE OF MAIN SPIKELET PRODUCTIVITY ELEMENTS IN SECOND AND THIRD GENERATION HYBRIDS OF <i>TRITICUM AESTIVUM</i> L.	29
12	Nikolić, V. V., Simić, M. Z., Žilić, S. M., Sarić, B. D., Mićanović, D. L., Kandić, V. G. THE EFFECT OF FOOD MATRIX ON WHOLEGRAIN MAIZE FLOUR'S <i>IN VITRO</i> DIGESTIBILITY	30
13	Антал Т. В., Кісіль Т. В., Ілленко О. О., Моренко Я. Ю. ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ЗЕРНА КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ ТА ПОЗАКОРЕНЕВОГО ПІДЖИВЛЕННЯ	31
14	Багатченко О. С., Центило Л. В. ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	32
14	Безвіконний П. В. ФОРМУВАННЯ МАСИ ЛИСТЯ БУРЯКА КОРМОВОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ МІКРОДОБРІВ І ФУНГІЦИДІВ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ	32
16	Білявська Л. Г., Діянова А. О., Білявський Ю. В. СОЯ ЗВИЧАЙНА – ОВОЧЕВИЙ НАПРЯМ ВИКОРИСТАННЯ	33
17	Близнюк Р. М., Федоренко М. В., Федоренко І. В. АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЕЛЕКЦІЙНИХ ЛІНІЙ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	34
18	Бобер А. В., Кобезький С. Г., Дерев'янчук І. В., Зінченко О. О. ГОСПОДАРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД ОСОБЛИВОСТЕЙ ГІБРИДУ ТА УМОВ ЗБЕРІГАННЯ	34
19	Бобер А. В., Копієвський А. М., Дерев'янчук І. В., Трофіменко Є. М. ГОСПОДАРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЗЕРНА КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД ОСОБЛИВОСТЕЙ ГІБРИДУ ТА УМОВ ЗБЕРІГАННЯ	36
20	Бобер А. В., Костенко А. М., Павліченко А. С., Комар І. О. ВПЛИВ СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ГОСПОДАРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ У ВИРОБНИЧИХ УМОВАХ	37
20	Бобер А. В., Моцний В. О., Бобер І. А., Керимов Д. О. ВПЛИВ СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ І УМОВ ЗБЕРІГАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕНІСТЬ ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ НАСІННЯ СОЇ	37
21	Бобось І. М. ВПЛИВ ГУСТОТИ РОСЛИН НА РІСТ І РОЗВИТОК ТЕТРАГОНОЛОБУСА В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	38
22	Бордюк А. М., Сіроштан А. А. ВПЛИВ АЗОТНОГО ДОБРИВА І ГУСТОТИ ПОСІВУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ПОСІВНІ ЯКОСТІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	39
23	Бурко Л. М., Пророченко С. С., Поліщук А. В. ВИСОТА БАГАТОРІЧНИХ АГРОФІТОЦЕНОЗІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИДОВОГО СКЛАДУ	40
24	Василенко В. І., Макарова Д. Г., Трохимчук А. І., Ігнатенко О. О. ГЕНЕТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ КІСТОЧКОВИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	41
25	Василенко М. Ю., Свистунова І. В. ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО НА ЗЕЛЕНИЙ КОРМ	41
26	Василенко Н. В., Правдзіва І. В. ОЦІНКА ЛІНІЙ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО ЗА ХЛІБОПЕКАРСЬКИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ ЗАЛЕЖНО ВІД РОКІВ ВИРОЩУВАННЯ	42
27	Василук В. П., Вологдіна Г. Б., Юрченко Т. В. МОРОЗОСТІЙКІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ З РІЗНОЮ ТРИВАЛІСТЮ ПЕРІОДУ ВЕГЕТАЦІЇ	42
	Вологдіна Г. Б., Рисін А. Л. КОРЕЛЯЦІЇ МІЖ КІЛЬКІСНИМИ ОЗНАКАМИ В СЕЛЕКЦІЇ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	28
	Волошин В. М., Копитець Н. Г., Грицюк Я. В. ЯКІСТЬ ЗЕРНА ОЗИМИХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ЗАЛЕЖНО ВІД ПІСЛЯДІЇ БІОПРЕПАРАТІВ	29
	Генералов М. Р., Мазуренко Б. О. ВПЛИВ ПІДЖИВЛЕННЯ АЗОТНИМИ ДОБРИВАМИ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	30
	Глуховець Д. В., Матусевич Г. Д. ЗАЛЕЖНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПЛОЩІ ЛИСТКОВОЇ ПОВЕРХНІ ВІД ГІБРИДУ ТА СИСТЕМИ ЗАХИСТУ КУКУРУДЗИ	31
	Гончар Л. М., Аліщук А. О. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ОБРОБКИ НАСІННЯ	32
	Гончар Л. М., Апілат Є. В. МОРФОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ РОСЛИН КУКУРУДЗИ ПІД ВПЛИВОМ УМОВ ВЕГЕТАЦІЇ	32
	Грбовський М. Б., Панченко Т. В., Качан Л. М., Павліченко К. В., Німенко С. С. ЗМІНА ПЛОЩІ ЛИСТКОВОЇ ПОВЕРХНІ ТА УРОЖАЙНОСТІ ЗЕЛЕНОЇ МАСИ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ	33
	Гудим О. В. УРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ ТА МУТАНТНИХ ЛІНІЙ АМАРАНТУ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБУ СІВБИ	34
	Данюк В. О., Доронін В. А. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВІДРОСТАННЯ ПАГОНІВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ВЕРБИ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ	34
	Данюк Ю. С., Ковальчук Є. С., Линчак Н. Б., Барбан О. Б. ПРОБЛЕМИ ТА ПОТРЕБИ ОРГАНІЧНОГО РОСЛИННИЦТВА	36
	Діхтяр І. О., Присяжнюк Л. М., Король Л. В., Шитікова Ю. В., Піскова О. В., Шляхтун І. С. ОЦІНКА ЛІНІЙ КУКУРУДЗИ ЗА МАРКЕРАМИ ПОВ'ЯЗАНИМИ З ТОЛЕРАНТНІСТЮ ДО ПОСУХИ	37
	Довгий Д. В., Бурко Л. М. ВИКОРИСТАННЯ ГАЛЕГИ СХІДНОЇ У КОРМОВИРОБНИЦТВІ	38
	Дубчак О. В., Паламарчук Л. Ю. ГІБРИДИЗАЦІЯ МІЖ ОДНОНАСІННИМИ І БАГАТОНАСІННИМИ КОМПОНЕНТАМИ ГІБРИДІВ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ РІЗНОГО ПОХОДЖЕННЯ	39
	Долгалова Ю. А., Куманська Ю. О., Лозінський М. В., Сидорова І. М. СКЛОПОДІБНІСТЬ ЗЕРНА У СПЕЛТЬОПОДІБНИХ ЧОРНОБИЛЬСЬКИХ РАДІОМУТАНТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	40
	Друмова О. М., Гасанова І. І., Астахова Я. В. ЗАПАСИ ПРОДУКТИВНОЇ ВОЛОГИ В ҐРУНТІ ВПРОДОВЖ ВЕГЕТАЦІЇ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКА	41
	Дутова Г. А., Ляшенко С. О., Баліцька Л. В., Павлюк Н. В. ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА СУЧАСНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ У РІЗНИХ ҐРУНТОВО-КЛІМАТИЧНИХ УМОВАХ	42
	Євтушенко Є. А., Доктор Н. М., Новицька Н. В. АЛЕЛОПАТИЧНА АКТИВНІСТЬ НАСІННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР	43
	Завадська О. В., Бельська А. А., Бойко Б. О. ЯКІСТЬ ПЛОДІВ СОРТИМЕНТУ ПЕРЦЮ СОЛОДКОГО	44
	Завадська О. В., Власов І. С., Задорожна М. Ю. ВПЛИВ СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА СПОСОБІВ ЗБЕРІГАННЯ НА ЯКІСТЬ ЗЕРНА КУКУРУДЗИ	45
	Завадська О. В., Надієвець Н. О., Патлань М. А. ОЦІНКА ЯКОСТІ БУЛЬБ КАРТОПЛІ РІЗНИХ СОРТІВ	46
	Завалипч Н. О. ВОДОСПОЖИВАННЯ ПОСІВІВ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА НОРМ ВИСІВУ	46
	Заїка Є. В., Козуб Н. О., Созінов І. О. ПЕРЕВІРКА ГЕТЕРОГЕННОСТІ КОЛЕКЦІЙНИХ ЗРАЗКІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА АЛЕЛЯМИ ГЛІАДІНІВ І ГЛЮТЕНІНІВ	47
	Заїма О. А., Кавунець В. П., Дяченко Л. В. ВПЛИВ ПРОТРУЮВАННЯ НАСІННЯ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ НА ПОСІВНІ ЯКОСТІ І БІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ	48

лесовидних суглинках. Розмір посівної ділянки становить 65 м², облікової – 54 м², повторність досліду – чотирикратна. Вирощували кормові буряки сортів ‘Ольжич’ та ‘Стармон’.

Досліджувані форми мікродобрив: Авангард Р Буряк (2 л/га), Інтермаг-буряк (2 л/га), Сані Мік (1,0 л/га), АДОБ макро+мікро (2 кг/га). Застосовували такі фунгіциди: Імпакт 25, К.С. – 0,25 л/га, Топсін-М 500, КС – 1,2 л/га.

Динаміку наростання маси гички визначали відповідно до Методики дослідної справи в агрономії.

Гичка коренеплодів є важливим побічним кормом для тварин і для господарств, що використовують її для годівлі ВРХ, це має велике значення, особливо для виготовлення якісного силосу.

Аналіз отриманих результатів показує, що на період 10.06 розвиток листків (гички) буряка кормового проходить більш інтенсивно, на відміну від маси коренеплоду. Так, середня маса гички становила 240,3 г, а найбільше наростання вегетативної маси у досліджуваних сортів в середньому за роки досліджень проходило у сорту ‘Стармон’ 258,5 г.

На першу декаду липня середня маса гички на варіантах із сумісним використанням мікродобрив та фунгіцидів у сорту ‘Ольжич’ становила – 529,1 г, а у сорту ‘Стармон’ – 592,5 г, що на 120,1 г, та 125,6 г більше в порівнянні з контрольним варіантом. Застосування мікродобрив та фунгіцидів впливала на варіабельність маси гички буряка кормового. Стимулюючий вплив фунгіцидів на посівах буряка кормового здебільшого обумовлений механізмом їх дії, а саме: комбіновані системні препарати забезпечують лікувальний ефект завдяки поєднанню різних активних речовин, збільшується темп розвитку культури, підвищується якість урожаю.

Варто відмітити, що маса листків буряка кормового зростала від сходів і по мірі росту рослин, а найвища її вага спостерігалась на період 10.08 (інтенсивний рік). Застосування мікродобрива Авангард Р Буряк дозволило отримати прибавку маси гички на 110,6–119,2 г порівняно з контрольними варіантами у сорту ‘Ольжич’, та 112,6–138,0 г – сорту ‘Стармон’. Використання Інтермаг-буряк дозволило отримати прибавку на 116,6–122,2 г та 116,7–136,4 г. Встановлено що, найбільший приріст маси листків був за використання комплек-

сного добрива АДОБ макро+мікро і становив у сорту ‘Ольжич’ 125,9–134,2 г та у сорту ‘Стармон’ – 131,7–149,2 г. Слід зазначити, що прибавка від внесення фунгіцидів була меншою у порівнянні із використанням мікродобрив загалом.

На більш пізніх етапах росту та розвитку рослин буряка кормового різниця між варіантами із сумісним внесенням мікродобрив і фунгіцидів та контролем проявлялась все відчутніше. Так на період збирання маса гички зменшувалась в порівнянні з періодом інтенсивного росту і на контролі у сорту ‘Ольжич’ становила 156,1 г, а у сорту ‘Стармон’ – 186,5 г. Використання фунгіцидів Топсін М та Імпакт без мікродобрив збільшувало масу гички лише на 35,8 г і 40,8 г першого сорту і на 51,9 г і 59,2 г другого сорту. Використання удобрення сприяло підвищенню маси гички в усіх варіантах досліду. Найбільша маса гички кормового буряка була при внесенні АДОБ Макро+Мікро та фунгіцидів Топсін М – 353,7 г і 406,0 г, Імпакт – 360,7 г і 414,5 г у сортів ‘Ольжич’ та ‘Стармон’ відповідно.

Аналізуючи середні значення п’ятирічних результатів досліджень можна зробити висновок, що динаміка наростання гички кормових буряків впродовж вегетаційного періоду перш за все визначається біологічними особливостями рослин, та визначеними елементами технології. Так, наростання середньої маси листків відбувається поступово, і на період першої декади серпня (інтенсивний ріст) досягає свого максимуму, і починаючи від фази розмикання рослин у міжряддях процес наростання практично призупиняється, листки починають жовтіти і частково втрачають свою масу. Застосування комплексних мікродобрив сприяли подовженню функціонування листків, а елементи, які входять до їх складу, беруть активну участь в окисно-відновних процесах, фотосинтезі, тощо та сприяє зростанню показників продуктивності буряка кормового та урожайності в цілому.

Висновки. В умовах західного Лісостепу застосування у позакореневе підживлення мікродобрив та фунгіцидів сприяли зростанню маси гички кормового буряка. Найбільша маса гички кормового буряка була на період 10.08 (інтенсивний рік) при внесенні АДОБ Макро+Мікро та фунгіциду Імпакт – 679,6 г і 792,4 г у сортів ‘Ольжич’ та ‘Стармон’ відповідно.

УДК 595.7 – 152.6

Білявська Л. Г., доктор сільськогосподарських культур, професор, професор кафедри селекції, насінництва і генетики

Діянова А. О., здобувач ступеня доктор філософії

Білявський Ю. В., к.б.н, старший науковий співробітник
Полтавський державний аграрний університет МОН України
e-mail: Bilyavska@ukr.net

СОЯ ЗВИЧАЙНА – ОВОЧЕВИЙ НАПРЯМ ВИКОРИСТАННЯ

Сою культурну вирощують у 91 країні, на площі близько 120 млн. га. Це 2/3 світових білкових добавок та 1/3 світової рослинної олії. Для забезпечення продовольчої незалежності і надійної безпеки населення України, соя культурна – має значний попит й актуальність. Насіння сої культурної (*Glycine max* (L.) Merrill) має високу харчову цінність (містить 30–45% білка, 13–26 жиру та 20–32% вуглеводів). Зерно характеризується низьким вмістом холестерину та високим вмістом цінної лінолевої кислоти. Створення та використання овочевих сортів має особливе значення та актуальність.

У світі глобальний дохід від веганського та вегетаріанського сектору складає близько 51 млрд. доларів. Тому, попит на овочеву сою поступово зростає. Журнал *Economist* спровів, що 2019 рік вже був роком «веганства». Поки що, овочева соя та її перспективи в Україні викликає сумнів. Але, поступово серед населення зростає чисельність веганського сектору. Здорове харчування та можливість схуднути – викликає жвавий інтерес.

Соя «Едамаме» (недозрілі соєві боби), широко використовується у кулінарії східноазійських регіонів. Цей продукт із сої високо цінується в усьому світі за свої смакові якості та корисні властивості. У Реєстрі сортів Європи занесено 4 таких сорти сої «Едамаме». Але, звичайні (зернові, кормові) сорти не відповідають головним вимогам цього напрямку використання. Частіше всього їх насіння не того розміру, відсутня необхідна кількість цукру, протеїну та жиру.

Наукова лабораторія «Селекції, насінництва та сортової агротехніки сої» Полтавського державного аграрного університету МОН України активно проводить пошук шляхів застосування насіння сої культурної за різними напрямками її використання. За НДР «Створити конкурентоспроможні сорти сої різних напрямів використання для умов Лісостепу України» (2021–2025 рр.) створений вихідний матеріал та перспективні лінії сої овочевої. Головною метою роботи лабораторії є створення нових сучасних високоврожайних сортів сої, різних напрямків використання з відповідною їх адаптивністю до чинників навколишнього середовища (кліматична зона Лісостепу України). Вивчаються нові колекційні зразки української та зарубіжної селекції; проводиться їх оцінювання до комплексу важливих властивостей, що відповідають вимогам до овочевої сої.

Виявлено унікальні лінії сої культурної – без опушення. Відсутність опушення рідкісне й нетипове явище для сої. Представники даної різновидності – частіше пізньостиглі (вегетаційний період 140–160 діб) і володіють низькою стійкістю проти

посухи. Повідомляють, що ці рослини низькопродуктивні, мають пігментоване насіння і низький вміст жиру – 15–17% та високий відсоток протеїну (40–44%). Рослини цих зразків мають тонке стебло і дрібні боби та насіння. Ці форми іноді зустрічаються у Японії й Китаї. Так, відсутність опушення контролює домінуючий ген P_1 . Гібриди першого покоління (F_1) були без опушення. В подальшому, у F_2 , їх співвідношення було наступним: 13 гладких до 3-х опушених. Це свідчить, що P_2 (рецесивний ген) відповідає за відсутність опушення.

Неопушені форми використовують для створення сортів овочевого напрямку використання – свіжі зелені боби. Тому, однією із вимог до овочевих сортів є обов'язкове слабке або відсутнє опушення. В США вже створені селекційні лінії овочевої сої без опушення ('D62-7812', 'G2030', 'G62-7815', 'G12495') з геном P_1 . Крім того, для створення сортів овочевого типу визначені перспективні донорські зразки – 'ES250575', 'ES301881', 'ES301884', 'P-1366'. Такі неопушені сорти відрізняються стійкістю проти соєвої плодожерки. В той же час, такі рослини нестійкі проти соєвої цикадки, що є суттєвим недоліком.

Створені нами лінії володіють комплексом цінних господарських ознак (вегетаційний період – 95–130 діб, врожайність 2,0–3,0 т/га, стійкість проти фузаріозу та бактеріозу (9 балів), стійкість до осипання (9 балів). Вміст білку – 39–42%. Жиру – 19–22%. Новостворені зразки – посухостійкі. Їх насіння має різний колір насінневої шкірки (чорний, коричневий, рудий, зелений, жовтий та ін.).

У Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2025 рік овочеві сорти сої відсутні. Тому, перед селекціонерами існує завдання не лише створити високоврожайні сорти, а й провести ретельну оцінку на вміст важливих показників, що цілком відповідають головним вимогам до овочевого сорту. Селекціонер планує та створює модель овочевої сої. Наближає її до оригінального (сорт-еталон) сорту.

Наближена модель овочевого сорту повинна бути наступною: *Господарська характеристика сої овочевої (фаза технічної стиглості)*: тривалість періоду «сходи–технічна стиглість» не більше 90 діб; період вегетації – не більше 105 діб;

– висота рослини – від 70 см; товщина стебла – від 6 мм; середня маса бобу у фазу біологічної стиглості – від 1,0 г (на суху масу); середня довжина бобу – від 5 см;

– середня ширина бобу – від 1 см; колір бобу – зелений; опушеність бобу – слабка.

Елементи структури врожаю: маса насіння з рослини (фаза біологічної стиглості) – від 10 г; маса 1000 насінин у фазі технічної стиглості – від